

teitsassistentenbijdrage nog niet raakt en de praktijkjurist niet nader tot de ontwar-
ring van zijn concrete problemen voert.

De malaise blijft, zo te horen, groot. Wij, magistraten, zouden erg ziek zijn. We la-
ten in ieder geval, uit naam van een ongedefinieerde 'waardigheid', de soms te-
rechte, maar ook de vele ongegronde kritieken, met onbegrijpelijk lijdzame docili-
teit onbeantwoord.

Van een magistratuur, gezuiverd van een overigens kleine schare gemakzuchtigen
en ijdelers, vrij van jeremiërenden, cynici en mindere lumières, moet niet
meer, maar ook niet minder worden verwacht dan werkkraft, geweten en wijs-
heid. En zij, zoals alle rechtgeaarde burgers in een gemeenschap er recht op heb-
ben, mag op dezelfde kwaliteiten hopen bij al wie zijn eigen gebreken op haar pro-
jecteert.

Geen tijd voor gejammer, als iedereen maar gewetensvol doet wat van hem ver-
langd wordt.⁴

Alleen op deze wijze wordt de kloof tussen burger en overheid gedicht en dit
lijkt mij dezer dagen de grootste bekommernis te (moeten) zijn van het beleid: de
geloofwaardigheid herwinnen.

Er vloeien in ons land teveel middelen weg aan oppervlakkigheid en show. Men
houdt zijn eigen buitenkanten recht. De binnenkanten moeten belangrijker worden
dan het formalisme.

'Een overheid die op een geloofwaardige manier doet wat zij hoort te doen,
draagt bij tot een klimaat waarin burgers hetzelfde doen. Een klimaat waarin het
vertrouwen kan gedijen dat gewetensvol handelen "loont" en "normaal is", zo las
ik in een publicatie van het Nederlandse Ministerie van Justitie.⁵ Al zal – het weze
gezegd – een gewetensbevestigende aanpak van de meer en meer (kansen) calcule-
rende burger niet overbodig zijn. Omdat bij deze burger de neiging groeit indivi-
duele belangen, wanneer het hem uitkomt, te laten prevaleren boven die van de ge-
meenschap.⁶

Het zijn niet alleen de magistraten die dagelijks anderen aanspreken op hun 'be-
tere ik', die dit in de eerste plaats voor zichzelf moeten doen.

De wetgever, die hen hun werkinstrument bij uitstek bezorgt, heeft, zoals wijlen
Procureur-generaal, Norbert BAUWENS er ons vorig jaar nog aan herinnerde, veel
van zijn accuratesse verloren.⁷ Juist die kwaliteit van wetgeving is in hoge mate
bepalend voor de geloofwaardigheid van de overheid en haar beleid.⁸

De onomwonden verklaring van een senator bij de overhaast tot stand gekomen
Wet van 19 januari 1990 op de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid, als
zou 'de ambitie om perfecte wetteksten te produceren' moeten 'worden inge-
toomd, wanneer blijkt dat er een groot onbegrip bij de publieke opinie zal ont-
staan' (cit.)⁹, is een slechte inschatting van de werkelijke eisen die de burger aan
zijn bestuurders stelt.

4. DE BAETS, G., 'Vertrouwen in het gerecht (kanttekeningen)', *R.W.*, 1994-95, 893.

5. DR. VUYSJE, H., 'Zachte krachten in een harde samenleving', *Just. Verk. WODC*, nr. 2, 1993, 28.

6. Prof. Dr. SPIECKER, B., 'Individualisme, publieke moraal en moreel pluralisme', *Just. Verk. WODC*,
nr. 2, 1993, 85.

7. BAUWENS, N., 'Het beleid van het Openbaar Ministerie', *R.W.*, 1994-95, 585, sub. 11.

9. DR. EIJLANDER, Ph., 'De politieke dimensie van wetgeving', *Just. Verk. WODC*, nr. 5, 1991, 50 (63).

9. *Hand.*, Senaat, 9 januari 1990, 1285-1286; zie ook *Hand.*, Senaat, 8 juli 1993, 3358.

Dat bewindslieden tijdens de vierjarige cyclus van verkiezingen tot concrete beleidsdaden en resultaten willen komen, behoort tot hun gerechtvaardigde ambitie.

Nieuwe wetgeving of wijziging van bestaande wetgeving wordt hierbij vaak als een onontbeerlijk instrumentum aangezien. De snelheid waarmee dit binnen een legislatuur of om kort in te spelen op de meestal plotse concrete gebeurtenissen tot stand komt, kan nochtans ten koste gaan van zorgvuldigheid en afgewogenheid van het wetgevend werk.¹⁰

Bevrediging van een stuk persoonlijke *vanitas* meestal, die de burger noch dient noch vertrouwen inboezemt.

Wellicht doen ze er niet slecht aan zich even te spiegelen aan de wijze nederigheid van Vaclav HAVEL waarmee hij op 27 oktober 1992 de Franse Académie des Sciences Morales et Politiques toesprak en ondermeer zei: 'Wij mogen niet alleen rekening houden met de kalender die we hebben bepaald voor onze werking op de wereld. We moeten ook de eindeloos veel ingewikkelder kalender volgen die de wereld zelf bepaalt en die een wezenlijk deel is van de duizenden onafhankelijke kalenders die een eindeloze veelheid van natuurlijke, historische en menselijke verschijnselen besturen.' 'Ik had getracht de Geschiedenis te doen opschieten als een kind dat aan een plant trekt om die sneller te doen groeien. Ik denk dat men moet leren te wachten zoals men leert te scheppen.'¹¹

De kwaliteit van de wetgeving als wezenlijk element van de kwaliteit van de overheid is de vrucht van een geduldige, legislatuur- en politicusoverschrijdende bezinning in wijsheid.

In de boeiende en delikate materie van het jeugdrecht die mijn beleving van de magistratuur (ondanks het, dikwijls weggelachen stigma van 'magistraat-light' of 'magistraat-soft') reeds jaren bepaalt, treft mij des te meer de incongruentie in het wetgevend werk, waarvan ik mij afvraag of dit bovendien voldoende werd voorafgegaan door wat de Nederlanders noemen: ex-ante-evaluatie, een vergelijkbaar begrip met wat hedendaagse bedrijfsleiders verstaan onder marktonderzoek.

Eind vorig jaar, naar aanleiding van de bespreking van de ontwerpen van wet betreffende de Rijksmiddelenbegroting en de Algemene Uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 1995, waarschuwde een senator voor het bestaan van een nog gevaarlijker kloof naast deze tussen burger en politiek, met name deze tussen justitie en politiek.¹²

Voor de magistraat verliest de politicus inderdaad zijn geloofwaardigheid als van hem het *helder* product niet meer komt wat van hem verlangd wordt en dat ondermeer zou moeten voldoen aan de eisen van techniek, systematiek, uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid, maatschappelijke inbedding en van overeenstemming met het internationaal en communautair recht, met de grondwet en de algemene rechtsbeginselen.¹³

10. Dr. EIJLANDER, Ph., *o.c.*, 50 (55).

11. Toespraak integraal in *De Morgen*, 14 november 1992: 'Godot komt niet'.

12. *Hand.*, Senaat, 20 december 1994, 671 (Loones); de eind-'k' van 'politiek' vindt U terug in het Beknopt Verslag van dezelfde datum, 242.

13. Dr. EIJLANDER, Ph., *o.c.*, 50; Dr. VEERMAN, G.J., 'De paradox van de wetsevaluatie', *ibid.*, 8 (29).

Zo komt het dat ik ondermeer ontgoocheld ben door de verwarringscheppende dubbele en andersluidende vertaling in onze nationale wetgeving van artikel 12 uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (I.V.R.K.).¹⁴

Het gevoel bekruipt me dat nogal wat landen met een gegeneerde blos op de wangen hun handtekening onder dit Verdrag van 20 november 1989 hebben geplaatst, met in hun achterhoofd het voornemen de ontvoogdende inhoud van enkele artikelen, waaronder artikel 12, naar hun eigen aard en gevoeligheid in te kleuren.

Reactionaire reflexen konden immers zó worden voorspeld. Dezelfde schrik voor teloorgang van gevestigde waarden als gezin, autoriteit en ouderlijke 'macht', die we terugvinden naar aanleiding van de juridische ontvoogding van de vrouw in de vijftigerjaren, steekt opnieuw de kop op. Bepaalde filosofen en juristen die in hun kielzog denken, betwisten kinderen het recht op participeren en wensen ze terug te plaatsen in de tijd van de vanzelfsprekendheid en het paternalisme.¹⁵ Deze eerste weerstand zal ik de ideologische noemen.

De tweede weerstand leeft in de gedachte dat je slechts over rechten beschikt als je in staat bent er voor op te komen en ze aan te wenden. Waarbij het criterium van het 'in staat zijn' meestal gezocht wordt in een leeftijd vanaf wanneer... Ik noem hem de feitelijke bekwaamheidsontkennende weerstand. De gekende juridische bekwaamheidsonttrekkende weerstand blijft als derde recht, ondanks insijpelingen in de oude dijken. Voor wie hier langer wil blijven bij stilstaan verwijs ik naar mijn bijdrage tot de Postuniversitaire Cursus Willy Delva 1993/1994.¹⁶

Dat de effectiviteit en de afdwingbaarheid van het *hoorrecht* door een vierde, alle vorige concretiserende weerstand, namelijk die van de nationale wetgever, zou worden afgezwakt, is op zich reeds te betreuren.¹⁷

Maar dat deze gecumuleerde weerstanden, reeds sporadisch door rechtsleer en rechtspraak vertolkt in de ontkenning van de directe werking van, zowel het ganse Verdrag¹⁸, als van artikel 12¹⁹, zouden leiden tot de inschrijving in ons Belgisch

14. Vertaald luidt artikel 12 I.V.R.K. als volgt:

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

15. Opgemerkt door LÜCKER-BABEL, M.F., 'Droits de l'enfant: idéologies et réalités', in *Tribune internationale des droits de l'enfant (DEI)*, 1993, vol. 10, nr. 1 et 2, 18; POULEAU, V., 'A propos de la convention des droits de l'enfant. L'enfant, sujet de droits: enfin une réalité', *J.T.*, 1990, 618.

16. MAES, C., 'Rechten van het kind, Belang(en)-rijk', in *Personen- en Familierecht – Gezin en recht in een postmoderne samenleving*, Gent, Mys en Breesch, 1994, 377, nr. 15, 16, 18, 22 *vm* 25.

17. Zo bekwam Senator GOVAERTS (in limine) dat niet de modaliteiten van het in art. 12 I.V.R.K. ingeschreven recht, maar het recht zelf werd herschreven. 'Het kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen' van artikel 12 I.V.R.K. werd vertaald als: 'de minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt' van art. 931 Ger. W.; *Gedr. St.*, Senaat, 1993-94, nr. 898-2, 13; zie ook i.v.m. het recht en de modaliteiten ervan: PANIER, C., noot onder Rb. Liège, 22 november 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 149.

18. Cass. (Fr.), 10 maart 1993, *Rec. Dalloz*, Sirey, 1993, 361.

19. POULEAU, V., 'Propos sur l'applicabilité (directe?) de la Convention des droits de l'enfant dans l'ordre juridique interne belge', *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1991, 495.

→

rechtsbestel van twee totaal verschillende wetsartikelen, berust, noch op gevoel, noch op ratio.

De wetgever, nadat hij het I.V.R.K. bij Wet van 25 november 1991 bekrachtigd had, gaf geen zinnig motief waarom hij het hoorrecht al naargelang de bevoegde rechtbank met betrekking tot dezelfde materie op verschillende wijze zou waarborgen.²⁰

Zo moet luidens artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek²¹ een meisje van 13 bijvoorbeeld een vrederechter schriftelijk verzoeken om gehoord te worden aangaande de exclusieve uitoefening van het ouderlijk gezag en/of het recht op persoonlijk contact dat tussen haar ouders wordt betwist. Ditzelfde meisje moet luidens artikel 56bis van de Wet betreffende de jeugdbescherming²² dan weer verplicht opgeroepen worden om haar de kans te geven met de jeugdrechter over een identiek geschil te praten.

Contra: ALEN, A. en PAS, W., 'De directe werking van het V.N.-Verdrag inzake de Rechten van het Kind', in *Kinderrechtengids*, Gent, Mys & Breesch, 1994; Gent (J), 13 april 1992, *R.W.*, 1992-93, 229 + noot G. CAPPELAERE, E. VERHELLEN en F. SPIESCHAERT; Gent (J), 17 januari 1994, *A.R.V.J.*, nr. 1271, G. Van R./ t A.P. en *A.R.V.J.*, 1331, A.P./ t G. van R. (tekst op aanvraag te bekomen bij de auteur); Cass., 11 maart 1994, *R.W.*, 1994-95, 671; *A.J.T.*, 1994-95, 4 + noot R. UYTENDAELE; *Kinderrechtengids*, deel 3, 3.1.3.

20. a. B.v. leeftijden: *Gedr. St.*, Kamer, 545/14, 91/92, 96: 'niets belet dat in een specifieke materie' (!) 'een meer expliciete regeling wordt getroffen en een duidelijke richtlijn (!) aan de rechter wordt gegeven'.

b. SENAËVE, P. en PEETERS, J. (ed.), *De hervorming van het jeugdbeschermingsrecht*, Leuven, Acco, 1994, 118, nr. 200.

c. POELEMANS, B., 'Hoorrecht van minderjarigen', in SENAËVE, P. en PINTENS, W. (ed.), *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1994, 47, nr. 79 en 55, nr. 97.

21. Art. 931 Ger. W. werd, met ingang van 1 oktober 1994, aangevuld met wat volgt: 'Evenwel kan de minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt, in elk geding dat hem betreft, op zijn verzoek of bij beslissing van de rechter, worden gehoord door de rechter of door de persoon die deze aanwijst, onverminderd de wettelijke bepalingen betreffende zijn vrijwillige tussenkomst en zijn toestemming. De partijen zijn bij dit onderhoud niet aanwezig. De daaraan verbonden kosten worden in voorkomend geval over de partijen verdeeld. Tegen de beslissing van de rechter kan geen hoger beroep worden ingesteld.

Wanneer de minderjarige het verzoek om gehoord te worden aan de rechter bij wie de zaak aanhangig is of aan de Procureur des Konings heeft gericht, kan het onderhoud slechts worden geweigerd bij een speciaal gemotiveerde beslissing, gegrond op het gegeven dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Tegen die beslissing kan geen hoger beroep worden ingesteld.

Wanneer de rechter beslist om de minderjarige te horen, kan laatstgenoemde weigeren gehoord te worden.

De minderjarige wordt alleen gehoord, behalve wanneer de rechter in het belang van de minderjarige beslist dat hij moet worden bijgestaan.

Het horen van de minderjarige heeft niet tot gevolg dat hij partij in het geding wordt. Het onderhoud geschiedt op een plaats die door de rechter geschikt wordt geacht. Van het onderhoud wordt een proces-verbaal opgemaakt dat bij het dossier van de rechtspleging wordt gevoegd, zonder dat evenwel een afschrift ervan aan de partijen wordt bezorgd.'

22. De tekst ervan luidt als volgt: 'De jeugdrechtbank moet de persoon die minstens de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, oproepen teneinde gehoord te worden in geschillen tussen personen aan wie het ouderlijk gezag over de betrokkene is toevertrouwd, wanneer punten worden behandeld die betrekking hebben op het gezag over zijn persoon, het beheer van zijn goederen, de uitoefening van het bezoekecht of de aanwijzing van de in artikel 34 bedoelde persoon' (van toepassing sinds 27 september 1994).

Het gemeenrecht bepaalt geen leeftijd voor de faculteit het kind te horen. In het jeugdrecht bestaat er daarentegen wel een oproepingsplicht vanaf 12 jaar.

Nog tal van andere verschillen, waarvoor ik verwijs naar evenveel commentaren in een zwellende rechtsleer²³, wens ik hier brevitatis causa niet in herinnering te brengen.

De rechtszekerheid die de Kamercommissie wou dienen door de reeds menige disparate vertolkingen van artikel 12 I.V.R.K. in de rechtspraak aan, in de wet ingebodde, modaliteiten te binden is – zoveel is duidelijk – niet bereikt.²⁴

Bepaalde rechtsleer stelt ook reeds dat de oproepingsplicht van een meer dan 12-jarige, wanneer het over zijn of haar volle adoptie of adoptie, over verlatenverklaring of overdracht van ouderlijk gezag gaat, buiten de limitatief in artikel 56bis W.J.B. opgesomde materies valt.²⁵

Ingrijpende beslissingen die het kind van zijn *roots* dreigen af te snijden, die het van de ene dag op de andere een andere identiteit, soms nationaliteit verlenen, die het kind van een ander maken, niet beschouwen als iets wat het aanbelangt, kan door de wetgever niet zijn gewild.²⁶ Mijn adviezen voor de jeugdkamer van uw Hof luiden dan ook steeds: 'het zou inderdaad strijdig zijn met artikel 12 I.V.R.K. dat een speciale wet, zijnde de jeugdwet van een land, uitgerekend kinderen rechten zou ontzeggen vóór een rechtsmacht die voor de specifieke bescherming van hun rechten werd opgericht en ze daarentegen wel zou toekennen vóór elke andere rechtsmacht'; 'wanneer een wet afbreuk doet aan meer gunstige bepalingen die vervat zijn in de (andere) wetten van het land dat het I.V.R.K. geratificeerd heeft of in de internationale verdragsbepalingen die voor dat land van kracht zijn, dan primeert de bepaling die gunstiger is voor de verwerkelijking van de rechten van het kind, dit, conform artikel 41 I.V.R.K.'; 'het komt de nationale rechter toe, bij rechtenbeperking door de wetgever, de ruimere rechten-toekennende internationale regel toe te passen'.²⁷

Onbelangrijk is het te argumenteren dat ondanks artikel 56bis van de Jeugdwet, kinderen jonger dan 12 op grond van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek²⁸ en van artikel 51 van de Wet betreffende de jeugdbescherming²⁹ nog altijd facultatief *kunnen* gehoord worden³⁰ en elke te adopteren minderjarige op grond van artikel 350, § 3, lid 4 en 353, § 3, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek, enkel *wanneer* de jeugdrechtbank het *passend acht*, buiten tegenwoordigheid van de partijen gehoord wordt.³¹

23. POELEMANS, B., *o.c.*, 35 (uitvoerig); SENAËVE, P. en PEETERS, J. (ed.), *o.c.*, 113.

24. *Gedr. St.*, Kamer, 545/14, 1991-92, 89; CORNELIS, P. en RANS, P., 'Le nouveau visage de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse', *R.D.P.*, 1994, 1055 (section 4).

25. POELEMANS, B., *o.c.*, 45, nr. 72 en 51, nr. 86; SENAËVE, P. en PEETERS, J. (ed.), *o.c.*, 120 t/m 123, nrs. 204 t/m 212.

26. Vgl. Gent (J), 1 februari 1993, *Kinderrechtengids*, deel 3, 3.2, 9; Gent (J), 26 juni 1995, *A.R.V.J.*, 1347, L.S. /t A.B. en M.E., *A.R.V.J.*, 1348, A.B. en M.E. / t. L.S. (tekst op aanvraag te bekomen bij de auteur).

27. Voorbeeld: Gent (J), 19 december 1994, 1994/JR/0045, E.P. /t G.G.; Gent (J) 19 juni 1995, *A.R.V.J.*, 1330, C.L. /t C.D. (teksten op aanvraag te bekomen bij de auteur).

28. Voorbeeld: Antwerpen (J), 15 juni 1995, 1995/JR/3, V.F. /t K.J. (tekst op aanvraag te bekomen bij de auteur).

29. Maar hier in aanwezigheid van de partijen en hun raadslieden.

30. Zie ook art. 1290, lid 3, 1293, lid 3, 1294 Ger. W.

31. Zie ook art. 1237bis, § 4, lid 4 Ger. W. en *Gedr. St.*, Kamer, nr. 583/2, 1985-86, 9.

Treffend blijft de mogelijkheid tot interpretatieverschil en het verschil in behandeling van kinderen die voor identieke situaties zijn geplaatst.

Ik ben derhalve benieuwd naar de dag, waarop het Arbitragehof zich zal uitspreken over de conformiteit van deze geesteskinderen van de wetgever met de artikelen 10 en 11 van onze grondwet. Want wellicht wordt geen verantwoording gevonden voor een onderscheiden behandeling van kinderen, aangezien er eenvoudig geen objectieve en redelijke rechtvaardiging voor bestaat. Mocht er al een rechtvaardiging voor zijn, dan zou deze moeten beoordeeld worden in verband met het doel en de gevolgen van dit onderscheid en rekening houdend met de in een democratische samenleving heersende principes. De ongelijkheid in de uitoefening van het recht vereist dan niet alleen dat hiermee een wettig doel wordt nagestreefd. Er is eveneens schending van het non-discriminatie-principe wanneer duidelijk vaststaat dat de aangewende middelen redelijkerwijs niet evenredig zijn aan het beoogde doel.³²

Wanneer het huiswerk dan moet worden herschreven, kan wellicht nuttig beroep worden gedaan op de evaluatie van de vormingscyclus 'hoe hoor ik kinderen' voor magistraten, die op initiatief van de werkgroep artikel 12 binnen het onderzoekscentrum Kind en Samenleving en gesubsidieerd door het Ministerie van Justitie, in alle gerechtelijke arrondissementen van het Vlaamse landsgedeelte van november 1994 tot en met oktober 1995 met interesse wordt gevolgd.

Aangezien niet kan worden teruggekomen op het principe van het hoorrecht, dat in het onderschreven internationaal verdrag is vervat, moet de wetgever, na een *grondiger evaluatie*, dit recht zien te verzoenen met een zo humaan mogelijke uitvoeringspraktijk.³³

Hoorrecht bestaat naar mijn oordeel slechts effectief, wanneer hieraan een veralgemeende oproepingsplicht voorafgaat.³⁴

Het kind, dat de rechter zelf vraagt om gehoord te worden of door hem ambtshalve wordt geroepen, voelt zich de sleutel van de onenigheid tussen zijn ouders. Wanneer echter alle kinderen op gelijke wijze door de wet verplicht opgeroepen worden (zonder dat hieruit de plicht vloeit te moeten spreken) dan wordt alles gedramatiseerd en worden het bezwaar van de beïnvloeding, de spanning van het loyaliteitsconflict, voorwerp van terughoudendheid en scepsis bij scheidingsbemiddelaars, psychologen-systeemtherapeuten³⁵, tot hun reële proporties herleid.

De drempelverlaging van de oproepingsplicht geeft meer ademruimte aan het recht.

Aangezien het niet evident is dat het kind van de inleiding van een gerechtelijke procedure, die het aanbelangt, wordt verwittigd, dreigt het zijn recht bovendien eenvoudigweg te verspelen.³⁶

32. Arbitragehof, arrest 21/89 van 13 juli 1989, *B.S.*, 21 juli 1989; Cass., 5 oktober 1990, *R.W.*, 1990-91, 328. *E.H.R.M.*, 23 juli 1968, *R.W.*, 1968-69, 1 t/m 90.

33. De toepassing van art. 2.1, j° 12 I.V.R.K. mag b.v. niet leiden tot psychische kindermishandeling die art. 19 I.V.R.K. wil bestrijden.

34. MAES, C., 'Rechten van het Kind, Belang(en)-rijk', *o.c.*, 395, nr. 26 en 396, nr. 27.

35. *De Morgen*, 1 oktober 1994, 'Hoorrecht plaatst het kind midden in het konflikt'; *Weekend-Knack*, 5 oktober 1994, 'Scheiden met fatsoen'.

36. CASMAN, H., *Wijzigingen in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming*, Mys & Breesch, 1994, 33, nr. 38.

Hoorrecht bestaat tenslotte slechts effectief, wanneer de *waarborg* wordt verleend dat *passend belang* wordt gehecht aan de mening van het gehoorde kind. Zoniet is artikel 12 I.V.R.K. niets meer dan een gewetensussend snoepje of verwordt het tot een noodgedwongen formaliteit. Noch artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek, noch artikel 56*bis* van de Jeugdwet bevatten enige verwijzing naar deze essentiële waarborg die nochtans in het eerste lid van artikel 12 I.V.R.K. vermeld staat.

Ruim voorbarig schreef Jacques DE GAVRE dus: 'c'est pour couper court à toute discussion à cet égard que le législateur de 1994 a *fidèlement*' (sic) 'transposé en droit interne (art. 931 C.jud.) les dispositions en cause de la Convention de New York, assurant à celle-ci une "lisibilité, une clarté et une sécurité juridique plus grandes"'.³⁷

Een volgende keer heeft België waarschijnlijk meer te melden in het 5-jaarlijks rapport over de implementatie van het I.V.R.K., waartoe het zich verdragsrechtelijk tegenover de Verenigde Naties verbond.³⁸

In de erfenis van de, na de Bijzondere Wetten van 8 augustus 1980 en 8 augustus 1988 tot hervorming van de instellingen, ontbonden Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming³⁹ zit nog meer, wat onbehagen wekt bij de practicus van het recht.

Al moet men blijven hopen dat daadwerkelijke preventie de voedingsbodem voor *kindermishandeling en incest* drooglegt door, ondermeer, voor een minder frustrerend, derhalve minder stresserend sociaal klimaat, een minder op macht en ongelijkheid afgestemde, en derhalve minder agressie-bevorderende concurrentiële wereld te zorgen.⁴⁰

Soms moeten het gerecht en de hulpverlening noodgedwongen toestanden aanpakken die hun tussenkost als symptoombestrijder rechtvaardigen.

Van dit onvermijdelijk optreden mag dan wel verwacht worden dat het simultaan, geïntegreerd, humanaan, inhoudelijk zinvol en efficiënt gebeurt. Niets is dezer dagen minder evident.

Sinds 27 september 1994⁴¹ heeft de jeugdmagistraat, – en meer in het bijzonder de parketmagistraat belast met jeugdzaken in de Vlaamse Gemeenschap –, zijn scharnierrol⁴² in de benadering van tegelijk (meestal ouder-) dader en kind-slachtoffer bij kindermishandeling en incest verloren zien gaan.

Vanaf die datum zijn de artikelen 22 en volgende van de Gecoördineerde Decreten inzake bijzondere jeugdbijstand in werking getreden. Dit heeft voor bijzonder gevolg dat de jeugdrechtbanken nog slechts bij uitzondering gevat kunnen worden van problematische opvoedingssituaties, die insiders voorheen 36.2 of 'kind in gevaar'-gevallen noemden.

37. DE GRAVE, J., 'La loi du 30 juin 1994 etc.', *J.T.*, 1994, 581 (nr. 54).

38. Art. 44.1b I.V.R.K.

39. MAES, C., 'Boedelverdeling en wantrouwen na de moord op een wet', *Panopticon*, 1992, 323.

40. Vgl. LORENZ, K., *Die acht Todsünden der zivilisierten Menschheit*, München, 1973, hoofdstuk IV.

41. Besl. VI. Regering, 20 juli 1994, *B.S.*, 17 september 1994.

42. Centrale rol, die hem niet betwistbaar leek en waarvan hij zich terdege bewust was, luidens een onderzoek in 1984 verricht door het Centrum voor de Rechten van het Kind (Univ. Gent): DE BOCK, G., VERHELLEN, E., SPIESSCHAERT, F., 'Kindermishandeling', *Cahier 1*, Gent, 1985.

Het Openbaar Ministerie kan de jeugdrechtbanken bij problematische opvoedingssituaties in principe niet meer vatten, tenzij wanneer het een afdwingbare pedagogische maatregel noodzakelijk acht, nadat de zaak hem door de bemiddelingscommissie voor bijzondere jeugdbijstand⁴³ werd doorverwezen en tenzij wanneer het zo een maatregel dringend acht, na te hebben aangetoond dat onmiddellijke bijstand- en hulpverlening op vrijwillige basis niet mogelijk zijn en dat (tevens) de (fysische en psychische) integriteit van de persoon van de minderjarige gevaar loopt.

Niet zozeer, de trouwens gegronde, achterliggende gedachtengang dat hulp en dwang (hier uitgeoefend door een gerechtelijke tussenkomst) vaak onverzoenbaar zijn in hun middelen en finaliteit, stemt de magistraten tot nadenken. Wel, het uit de decreten leesbare wantrouwen in hun appreciatievermogen van het adequate optreden ter bescherming van de minderjarige, zowel in intensiteit als in duur, eenmaal dit optreden dan toch, weze het terecht subsidiair, door de decretale wetgever noodzakelijk wordt geacht. Zo staat, in geval van rechtstreekse dringende vatting, de jeugdrechter een niet-aanpasbaar, gereduceerd gamma aan maatregelen ter beschikking, waarvan sommige onbruikbaar zijn door ondoordachte preliminaire voorwaarden die voor hun toepassing zijn gesteld. Hun tijdsduur wordt bovendien bepaald door het al dan niet bekomen succes bij de pogingen van de jeugdbijstandsstructuren om de actoren van een (ernstige) problematische opvoedingssituatie tot de vrijwilligheid te bewegen. De rechterlijke beslissing houdt na 45 dagen van rechtswege⁴⁴ op te bestaan door het eenvoudig bericht vanwege de jeugdbijstandsstructuren dat vrijwilligheid werd bereikt, maar ondermeer ook door de discretionaire beslissing van de bemiddelingscommissie dat hulp en bijstand overbodig is. Administratieve organen beslissen derhalve over het lot van de rechterlijke beslissing nog vóór die, het gebrek aan tegensprekelijkheid en verhaal niet te na gesproken, de kans krijgt door de rechter zelf te worden ingetrokken.

Voor de magistraten-vretende gefrustreerden die deze decretale bepalingen inspireerden en blijkbaar vooral behept waren met revanchistische communautaire gevoelens tegenover wat nog tot de federale bevoegdheid behoort⁴⁵, konden de jeugdrechters nog juist herleid worden tot wat ik elders noemde: 'getolereerde concierges, te misbruiken machtsuitoefenende nachtwinkels voor de momenten waarop de welzijnsdiensten slapen, op week-end zijn of vakantie houden'.⁴⁶

Het gebrek aan organisatie van permanenties binnen de jeugdbijstandsstructuren dreigt de invulling van de 'onmogelijkheid tot onmiddellijke bijstand- en hulpverlening op vrijwillige basis' van artikel 22.2° van de Gecoördineerde Decreten immers te zullen beheersen. Komt daarbij dat, onmiddellijk na vatting van de rechtbank, de sociale dienst van de Vlaamse Gemeenschap bij deze jeugdrechtbank decretaal uitvalt...

43. Zetel, samenstelling, bevoegdheden, procedure: Decreet inzake bijzondere jeugdbijstand, 27 juni 1985, Hoofdstuk III, *B.S.*, 5 juli 1986 en zijn uitvoeringsbesluiten van 20 juli 1988, 23 december 1988, 31 mei 1989, 10 oktober 1990, 22 mei 1991.

44. *VI. R.*, 5 februari 1990, *St.* 241, 1988-89, nr. 2, amendement Vogels, 4, (verworpen) cf. *VI. R.*, 13 maart 1990, *St.* 241, 1988-89, nr. 6, 26.

45. *VI. R.*, *Hand.*, nr. 29, 21 maart 1990, interpellatie Vogels, 1174.

46. MAES, C., 'Boedelverdeling en wantrouwen na de moord op een wet', *o.c.*, 332.

Al het voorgaande toegepast op de, per definitie, acute gevallen van kindermishandeling of incest, situaties die de decretale wetgever toch nog deed inzien dat snelle beveiliging van slachtoffers, als eerste hulp bij dikwijls obstinaat verantwoordelijkheidsontkennende daders, door een rechterlijk dwangoptreden mogelijk moest blijven⁴⁷, geeft aanleiding tot volgend irrealistisch zoniet inefficiënt optreden.

Wanneer ouders-mishandelaars bijvoorbeeld weigeren hun kind voor verzorging en/of observatie te laten opnemen in een kliniek, sluit artikel 27, § 1, 2° van de Gecoördineerde Decreten, door de veelal nooit vervulde voorwaarde zonder de welke geen maatregel bedoeld in artikelen 23, § 1, 10° (toevertrouwen aan een betrouwbaar persoon of gezin), 11° (aan een geschikte open inrichting) en 13° (aan een psychiatrische inrichting) mogelijk is, een verplichte opname in een ziekenhuis door de jeugdrechter uit.

Geen enkel artikel biedt ook de rechter de vrijheid heel snel in te spelen op onvoorziene situaties die de *overplaatsing* van een minderjarige gedurende de 45 dagen van artikel 27, § 2 kunnen noodzaken.

Denkt U maar even aan de hypothese van karakteriële incompatibiliteit met een pleegmoeder of seksuele handelingen door een pleegvader op een, na incest, aan een zogenaamd 'betrouwbaar gezin' toevertrouwd meisje.

Waarom kan een mishandeld kind dat reeds na enkele dagen ontslagen wordt uit pediatrie, niet door de jeugdrechter overgeplaatst worden bij een liefhebbende oom en tante, terwijl vader en moeder er ondertussen niet kunnen toe bewogen worden door het Comité voor bijzondere jeugdzorg noch door de Bemiddelingscommissie voor bijzondere jeugdbijstand om in gezinstherapie te gaan?

Wordt de rol van de magistraat in zijn optreden ten aanzien van het kind-slachtoffer overduidelijk marginaal, hetzelfde mag worden gezegd wat de *dader* betreft.

Heel weinig mensen weten tot hoever het beroepsgeheim reikt.⁴⁸ De meesten, die de limieten ervan misvatten, verkiezen de weg van het minste risico en zwijgen. Weinig daders raken hierdoor bij het gerecht bekend.

Het weinig empathisch, meestal louter repressief, minstens rolverwarrend karakter⁴⁹ van de justitiële tussenkomsten ten opzichte van de daders die dan toch toevallig gemeld worden, verklaarde de neiging tot het plaatsen van bijkomende filters om het optreden van het gerecht in zaken van kindermishandeling en incest te beperken. De zinvolheid en de doeltreffendheid van de justitiële interventie binnen intra-familiale context werd immers vaak in vraag gesteld. Daarom voorzag de Franse Gemeenschap in haar Decreet van 29 april 1985⁵⁰, de Vlaamse Gemeenschap in haar Decreet van 8 juli 1987⁵¹ in de mogelijkheid tot oprichting en subsidiëring van vertrouwensartsencentra, naargelang centra 'SOS Enfants' of centra 'Kind in Nood' genoemd.

47. VI. R., 28 juli 1989, St. 241, 1988-89, nr. 1, 8 en 18.

48. Zie in dit verband de circulaires nr. 23/92 van 27 april 1992 en nr. 44/93 van 1 juni 1993 van de Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent (teksten op aanvraag te bekomen bij de auteur).

49. 'Kind en Geweld, Preventie, Bestrijding en Aanpak van Kindermishandeling binnen de Justitiële Kontekst', *Verslag studiedag*, Gent, 9 december 1983, Antwerpen, 1984, 89.

50. B.S., 12 juni 1985.

51. B.S., 15 januari 1988.

Het baart dus geen verwondering dat nog slechts heel weinig feiten van mishandeling of incest ter kennis worden gebracht van het gerecht en er hun afhandeling kennen.

Het heeft in wezen te maken met de volgende vaststelling: de Gemeenschappen, die de gepersonaliseerde materies van gezin, welzijn en volksgezondheid onder hun bevoegdheid hebben, voeren een volkomen ander discours dan de federale regering.

De federale regering blijft nog steeds met meer nadruk het accent leggen op de bewijsgaring, zonder dewelke de dader van de feiten nooit zal kunnen worden ontmaskerd en consequent gestraft. Iedereen herinnert zich in deze context het in juni 1990 breed verspreide informatiedossier *Set Sexuele Agressie* door gezamenlijk de Staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie en de Minister van Justitie. Meer recent, het artikel 1 van de Wet van 13 april 1995⁵² betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen dat een nieuw artikel *21bis* in de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering invoert, waardoor de verjaringstermijn van de strafvordering in de gevallen bedoeld bij de artikelen 372, 373, 375, 379, 380 en *380bis* van het Strafwetboek pas begint te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt. In de Memorie van Toelichting⁵³ wordt als compensatie voor de nadelen aan deze verlenging van de verjaringstermijn verbonden⁵⁴ opnieuw teruggegrepen naar de notie: functionele waarde van de straf.⁵⁵

Ik vond deze uiteenlopende benadering nog het best verwoord in een door Christine HALLETT aangehaalde vergelijking⁵⁶: (vrij vertaald): Leg de waardensystemen van de medewerkers van de justitie en deze van therapeutisch personeel naast elkaar. Je zal merken hoe de eersten liever het risico aanvaarden van valse loochening van mishandeling of incest en zich strenge maatstaven opleggen voor bewijs, vooraleer mensen te stigmatiseren en tot behandeling te dwingen. De anderen treden, zelfs met valse zekerheden geconfronteerd, op en bieden over-behandeling liever dan de situatie te veronachtzamen.⁵⁷

Dat de magistraat in zijn logica van bewijsgaring en bewijsduiding met het oog op de correcte kwalificatie van strafbare feiten en strafwettoepassing de klinische

52. *B.S.*, 25 april 1995.

53. *Gedr. St.*, Senaat, nr. 1348-1, 1994-95, 2.

54. Waaronder (jawel) de bewijsgaring en de rechtszekerheid van de redelijke termijn voor de afhandeling in rechte van art. 6, lid 1 E.V.R.M. (dit laatste irrelevant luidens de Ministeriële circulaire van 17 mei 1995, sub B en Advies R.v.St. – *Gedr. St.*, Senaat, cit. sub. 53, 11 + voetnoten 1 en 2).

55. Bondig: Door de maatschappij wordt erkend dat een weerloos persoon onrecht is aangedaan, het slachtoffer herwint zijn zelfrespect en kan voor de rechtbank zijn ervaring beter analyseren, de rechtsvordering stelt een symbolisch einde aan het taboe, de algemene en individuele preventieve (afschrikings-)uitwerking van de vordering speelt.

56. HALLETT, Chr., 'Working together in Child Protection', (in:) *Child Abuse and Child Abusers*, Waterhouse, (ed.), 1993, 139.

57. Cit. GIOVANNONI, J. en BECERRA, R., 'Defining Child Abuse', *New York Free Press*, 1979: 'GIOVANNONI and BECERRA contrast the value systems employed by legal/criminal justice personnel on the one hand and therapeutic personnel on the other, suggesting that 'the former would rather risk false negatives and set high standards of proof before stigmatising people and imposing treatment, whereas the latter would prefer false positives and offer overtreatment rather than neglect'.

'intuïtie' van artsen en sociale werkers dat iets met een gezin misgaat⁵⁸ onvoldoende acht om te interveniëren, heeft dan weer vooral te maken met de noodgedwongen vrijheidsbeperkende gevolgen van zijn interventie.

Terwijl gemeenschappen en federale overheid in hun decreten, wetten en richtlijnen dus tegelijk koud en warm blazen, wordt wel uit het oog verloren dat een justitieel optreden ten opzichte van een dader een onvermijdelijk gegeven zal blijven, tenzij men de problematiek volkomen de-penaliseert. Tenzij men de weg van de rechtstreekse aangifte of klacht bij de politiediensten, bij de parketmagistraten, de ambtshalve vaststelling uit de strafvordering (art. 29, 30, 32 Sv.) haalt⁵⁹ en men de plicht van hulp en solidariteit uit het strafrecht (art. 422bis Sw.) weert.⁶⁰

Nu was in bepaalde parketten van het ambtsgebied wel reeds langer het inzicht gegroeid dat inzake kindermishandeling en incest een genuanceerde aanpak, constructief sanctionerend naar de dader (V.O.V., probatievoorwaarden vóór de onderzoeksrechtsmachten of ten gronde), emancipatorisch of protectioneel naar het slachtoffer, waar mogelijk en op termijn meer lonend is dan wat de nieuwe realisten zich met de goede oude repressie voorstellen om deze criminaliteit onder controle te houden.⁶¹ Dit veronderstelt evenwel voldoende informatiedoorstroming, zodat het Openbaar Ministerie, met kennis van alle gegevens van het familiaal drama, gepast tegenover zowel dader als kind-slachtoffer kan vorderen.

Sinds artikel 4.2° van de Gecoördineerde Decreten de Comités voor bijzondere jeugdzorg laconiek opdraagt enkel aan de magistraten belast met jeugdzaken 'desgevraagd mede te delen of bijstand en hulp werden aangevat, nog worden voortgezet of werden voltooid' is het Openbaar Ministerie nog maar eens een middel kwijt om ruim ingelicht en gepast tegenover de dader op te treden.

In de Vlaamse Gemeenschap heeft de decretale wetgever dus hoegenaamd geen oog gehad voor wat F. HUTSEBAUT terecht als idealen vooropstelde: 'een harmoniemodel waarin hulpverlening en justitie met wederzijds respect voor elkaars bevoegdheden, competentie en verantwoordelijkheid, meewerken aan de meest gepaste oplossingsstrategieën, een geïntegreerd sociaal model, waarin ze niet (meer) in conflicterende posities tegenover elkaar staan, maar in een gecoördineerde actie gezamenlijk aan de weg timmeren (cit.)'.⁶²

Aan deze weg werken nochtans, binnen ons ressort, reeds 5 jaar, parketmagistraten, leden van de Comités voor bijzondere jeugdzorg en van de bemiddelingscommissies, voorzitters en artsen van de centra Kind in Nood, provinciale coördi-

58. MARNEFFE, C., citeert NEWBERGER, E.H. en BROWNE, R., 'The medicalization and legalization of child abuse', *American Journal of Orthopsychiatry*, 48 (4), 593-607, 1978.

59. BRAHY, S., 'Dénonciation officielle et dénonciation civique', *Mercuriale*, Liège, 1 september 1978.

60. DU JARDIN, J., 'La jurisprudence et l'abstention de porter secours', *R.D.P.*, 1993, 955; juist om op een verhoogd verantwoordelijkheidsgevoel van de volwassene ten aanzien van kinderen te appeleren werd onlangs, door de Wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik t.a.v. minderjarigen, de strafmaat verzwaard.

61. STEELANDT, R., 'Misdad en Boete', *R.W.*, 1981-82, 1378; MICHEL, G., 'Het debat "straffen of helpen"', op oude en nieuwe paden?', *Panopticon*, 1982, 1; ELIAERTS, Chr., 'Het nieuw realisme in het strafrecht en de criminele politiek?', *Panopticon*, 1984, 1.

62. HUTSEBAUT, F., 'Kindermishandeling en Justitie', in CLARA, R. (ed.), *Kindermishandeling en -verwaarlozing in Vlaanderen*, Acco, Leuven, 1990, 151 (sub 5.1).

natrices van geweld tegen vrouwen, leden van de gerechtelijke politie, rijkswacht en stedelijke politie, academische observatoren binnen de halfjaarlijks vergaderende *overleggroep Beatris Van Houdenhove*.⁶³ Door het structurele van de samenkomsten leren ze elkaanders mogelijkheden en beperktheden appreciëren, winnen ze aan deskundigheid door hun confrontatie met experten uit de verscheiden betrokken disciplines. Door de continuïteit van het initiatief houden ze ook de aandacht voor de problematiek gaande. Dit is niet zonder belang. Omdat we vaststelden dat de pijnlijke confrontatie van de mens met de vertrappling van zijn eigen nageslacht iets is, dat slechts chronisch het licht mag zien wanneer een plotse concrete actualiteit het uit de verdringing naar een collectief onderbewustzijn licht om er daarna zo spoedig als het kan weer naar te verdwijnen.

Zeer concreet ontsproten uit de activiteit van deze overleggroep, enerzijds een circulaire van ons ambt die de ingewikkeldheid van het medisch beroepsgeheim demystificeerde, anderzijds een op de dagelijkse praktijk afgestemd feed-back formulier, waardoor de verwijzende instantie informeel op de hoogte kan blijven van de voor de 'zaak' geleverde inspanningen en van de getroffen maatregelen.

Meer abstract is het tot alle geleidingen van de overleggroep doorgedrongen dat, teneinde op meer efficiënte basis de kindermishandeling aan te pakken, men voor ogen moet houden dat niemand de problematiek voor zich alleen kan opeisen terwijl de gerechtelijke interventie tegenover de dader een normbevestigende functie heeft welke het welslagen van een bredere maatschappelijke en medische interventie niet mag in de weg staan, maar dient te ondersteunen.⁶⁴

In de aanloop naar die normbevestiging, waarbij de magistraat niet naast bewijsvoering van het de verdachte ten laste gelegde kan, mag nochtans de centrale positie van het zeer kwetsbare kind-slachtoffer nooit vergeten worden.⁶⁵

Al was bijvoorbeeld een Gents Onderzoeksrechter niet bevoegd om op de vordering van de Procureur des Konings strekkende tot het bevelen van een onderzoek aan het lichaam op een zesjarig manueel verkracht meisje een strijdige beschikking te verlenen, zijn verwijzing naar de artikelen 3.1, 16.1 en 39 I.V.R.K. was alleszins nieuw en legde de belangen van de samenleving en deze van een reeds voldoende gekweld kind overduidelijk in balans.⁶⁶

Dezelfde bekommernis van bescherming van het kind-slachtoffer tegen een verdere, ditmaal institutionele mishandeling, vinden we terug in de besprekingen in

63. Genoemd naar de op 2 december 1990 overleden Eerste Substituut Procureur des Konings te Gent, leidend magistraat van het parket bij de jeugdrechtbank aldaar.

64. Vgl. VISART DE BOCARME, M.C., 'L'action préventive du Ministère Public', *Handelingen van het colloquium 'Een eigentijds Openbaar Ministerie'*, Brussel, 7 en 8 oktober 1994, perses B.S., Brussel, 39 (43 in fine).

65. HAYEZ, J.Y. en VANDERMEERSCH, D., 'La parole de l'enfant face à celle de l'adulte: l'audition et la confrontation des mineurs d'âge victimes d'abus sexuels', *R.D.P.*, 1994, 52.

66. Rb. Gent (O.R.), 5 november 1994, O.M. /t L.R.; Gent (K.I.), 23 december 1994, O.M. /t L.R. (teksten op aanvraag te bekomen bij de auteur); op verslag van dezelfde onderzoeksrechter achtte de Raadkamer van de Rechtbank van eerste aanleg te Gent het onderzoek aan het lichaam van een tweede slachtoffertje van dezelfde dader onredelijk; ook hier beval de Kamer van Inbeschuldigingstelling bij het Hof van beroep te Gent, na hoger beroep van het openbaar ministerie, dat het onderzoek moest doorgaan; Gent (K.I.), 31 maart 1995, O.M. /t L.R. (tekst eveneens op aanvraag te bekomen bij de auteur).

Kamer en Senaat van wat uiteindelijk de Wet van 4 juli 1989 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende het misdrijf verkrachting zou worden.⁶⁷

De indieners van het wetsvoorstel streefden er toen naar de voor de slachtoffers eventuele vernederende⁶⁸, traumatiserende⁶⁹ ervaringen in de rechtspleging tot bestraffing van verkrachting evenals de stigmata van de onvermijdelijke voyeuristische mediatisering⁷⁰ zoveel mogelijk te voorkomen.

Of de recente Wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen⁷¹, de druk van de bewijslast en van het media-carroussel zal temperen door de debatten over verkrachting van een minder dan 10 jaar oud kind uit de Assisenzalen te weren, is zeer de vraag.

Een stap vooruit is de door het nieuwe artikel 91 van het Wetboek van Strafvordering aan de minderjarige geboden mogelijkheid zich, vanaf het eerste verhoor door politiediensten, te laten begeleiden door een persoon van zijn keuze.

In een bij deze wet te lezen circulaire van de Minister van Justitie van 17 mei 1995 wordt ook verzocht de traumatiserende verhoren van de jonge slachtoffers tot een strikt minimum te beperken. Niet onbelangrijk is het tenslotte te weten, dat in de Oostvlaamse Politieacademie sedert maart 1992 een speciale training loopt voor politiemensen, ondervragers van kinderen en volwassenen, slachtoffers van fysiek en seksueel geweld.

Reeds jaren hoor ik uit alle monden, dat overleg en dialoog tussen het medisch-psycho-sociaal model en het juridische, met wederzijds respect voor elkaars beroepsinst en bevoegdheden, onontbeerlijk zijn met het oog op een efficiënte, constructieve en humane benadering van kindermishandeling, verwaarlozing en incest.⁷²

Behalve decreten waarin justitie een touring-wegenhulp-functie krijgt toebedeeld, waarin een gegevensstop wordt ingebouwd waardoor een genuanceerde strafvordering ten aanzien van de dader wordt bemoeilijkt, behalve disparate wetten en richtlijnen die weinig neigen tot intra-familiale pacificatie en derhalve tot het centraal stellen van de belangen van het kind, behalve zovele elkaar overlappende, zovele naast, ook soms tegen elkaar strijdende welzijnsstructuren met even zovele bevoegdheden, heb ik nog maar weinig gemerkt van *structureel gecoördineerd overleg*, laat staan van systeem, van beleid. Bij de 'voortzetting van de strijd tegen... de kindermishandeling', zoals ze in het regeerakkoord werd aangekondigd, zal scherp moeten toegezien worden op de verwezenlijking van deze prioriteit.⁷³

Naar mijn oordeel moeten eerst de lidtekens, nagelaten door de ingreep zonder verdoving, die de regionalisering van de jeugdbeschermingsmaterie heeft uitgevoerd, door de esthetische chirurgie van de decretale aanpassingen worden weggewerkt.

67. B.S., 18 juli 1989.

68. *Gedr. St.*, Kamer, 166, 1981-82, nr. 8, 5.

69. *Hand.*, Kamer, 1 juli 1982, 2253 (Smet).

70. *Gedr. St.*, Senaat, 306, 1981-82, nr. 2, 3.

71. B.S., 25 april 1995.

72. CLARA, R., 'Enfants victimes de services ou de négligences...', *R.D.P.*, 1991, 109, sub 3.4.

73. Punt VI.1.h van het federaal regeerakkoord.

Weigerend mee te stappen in een wel eens door communautaire gezagsdragers aangemoedigd gevoel van 'nothing works' dus 'wat wij zelf doen, doen wij beter' of in een logica van vereenvoudiging van problemen en vereenvoudiging van oplossing waarop extreme denkbeelden stoelen, geef ik dan alle krediet aan positief kritisch en creatief denkende mensen die zich, met open ramen en ruime geest, willen inzetten om gehavende bruggen te herstellen, verzameld rond de gedachte van Englantine JEBB⁷⁴: 'the international language in the world is a child's cry'.

Door één van die ramen, zuidelijk georiënteerd, kijken we bijvoorbeeld uit naar onze landgenoten. We stellen vast dat, met haar artikelen 39 (voorlopige plaatsingsmaatregel van 14 dagen, verlengbaar met 60 dagen) en 38 (maatregelen van gerechtelijke bescherming ten gronde) van het décret relatif à l'aide à la jeunesse van 4 maart 1991, de Franse gemeenschap met het oog op een geïntegreerde aanpak van de kindermishandeling een stuk meer armslag geeft aan de jeugdrechter.⁷⁵

Al moet men dan weer betreuren dat de neiging om kindermishandeling en incest te 'judicialiseren' er nadrukkelijker aanwezig is dan hier. Het artikel 57, lid 2 van hun decreet bepaalt bijvoorbeeld dat de personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet ertoe gehouden zijn de bevoegde overheden op de hoogte te brengen van een misdrijf bedoeld in de artikelen 398 tot 405 van het Strafwetboek gepleegd tegen de personen bedoeld in artikel 410 van ditzelfde wetboek. In de voorbereidende werken wordt niet enkel aan de plicht van openbare ambtenaren, vervat in artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering, herinnerd, maar wordt er tevens op aangedrongen dat iedere persoon, ook al is hij met geen openbaar ambt bekleed en *ook al is hij door het beroepsgeheim gebonden*, ertoe gehouden zou zijn de overheid van de mishandeling op de hoogte te brengen. Als of dit nog niet volstond, kwam een 'avant-projet de décret relatif à la coordination de la lutte contre la maltraitance des enfants' (Lebrun-Onkelinx) aandringen opdat 'travailleurs exerçant une responsabilité sociale ou éducative' mishandelingssituaties zouden meedelen aan de 'conseiller de l'aide à la jeunesse'. Persoon die, luidens artikel 32, § 2 van het decreet, hiervan rechtstreeks de jeugdrechter kan informeren.

De reacties bleven niet uit. Door de ingevoerde systematiek van de meldingsplicht vreesde men niet alleen elk gedreven verantwoordelijkheidsgevoel bij de psycho-sociale helpers te ontmoedigen. De enige werkbare therapeutische hefboom die op beterschap uitzicht biedt, met name: de vertrouwensrelatie tussen hulpverzoekende en hulpbiedende, zou bovendien vernietigd worden.⁷⁶ Uiteindelijk achtte de Raad van State de Franse gemeenschap niet bevoegd om aan het beroepsgeheim, dat hierdoor kan geschonden worden, te raken, noch om de mededeling van de intiemste gegevens van het privé-leven te regelen en breidde hij zelfs

74. 1876-1928, Britse; in 1991 oprichtster van het 'Save the Children Fund' met voor ogen de kinderen van de eerste wereldoorlog; 'Save the Children' nam het initiatief van de Verklaring van Genève van 28 februari 1924, hierin gesteund door de Volkenbond.

75. Voor een vlot overzicht van dit decreet: MOREAU, T., 'La réforme de la loi du 8.4.1965', *J.D.J.*, nr. 134, avril 1994, 13; uitgebreider: Min. circ., 9 november 1994, *B.S.*, 23 november 1994 (meer speciaal blz. 29022 t/m 29026).

76. Reacties verzameld in de 'document de travaux' verspreid door de asbl. 'Le Grès', Brussel, zoals op blz. 44, 49, 93 en 95.

zijdelings zijn negatief advies uit tot het reeds van kracht zijnde artikel 57, lid 2 van het Decreet van 4 maart 1991.⁷⁷

Dat de Raad van State aan gezag heeft ingeboet, toont de flagrante negatie aan van dit advies door de Duitstalige gemeenschap.

Artikel 39, lid 2 van haar op 26 april 1995 gepubliceerde decreet over jeugdbijstand⁷⁸ voorziet in een identieke bepaling als artikel 57, lid 2 van het Decreet van de Franse gemeenschap uitgebreid tot incest-situaties. Wat meer is, gebrek aan melding stelt, luidens artikel 41 van het Decreet van de Duitstalige gemeenschap, bloot aan correctionele straffen.

Als aan de gemeenschappen de bevoegdheid wordt ontkend de in deze materie te demystifiëren hinderpaal van het beroepsgeheim te overschrijden, dan kan de federale overheid zich snel geroepen voelen.

Wellicht mogen we hopen dat dit, zoals het met het pas besproken voorontwerp van decreet van de Franse gemeenschap het geval bleek te zijn, niet geschiedt zonder voorafgaande algemene consultatie van de belanghebbende middens.⁷⁹

De federale overheid dient *ontraden* te worden een wet uit te werken die de personen vermeld in artikel 458 van het Strafwetboek, verplicht geheimen bekend te maken.

De wet zou totaal ongemoeid kunnen worden gelaten wanneer werk wordt gemaakt van deskundigheidsbevordering van de personen die de te revaloriseren bestaande structuren bemannen met geoptimaliseerde middelen.

Geen 'bidule de plus'⁸⁰, tenzij als onmisbare brug tussen naast elkaar pratende ministeriële departementen – wier goedbedoelde inspanningen trouwens niet kunnen geloofwaardig worden – tenzij als onvermijdelijke ontmoetingsplaats tussen het federale en de gemeenschappen.

Persoonlijk acht ik het provinciaal niveau uitgelezen en trouwens beproefd om er een onafhankelijk college in te nestelen. De samenstelling van dit orgaan zou te vergelijken zijn met een met jeugdbijstandsstructuren en vertrouwensartscentra aangevuld vijfhoeksoverleg. Het zou, voorgezeten door een magistraat, een prejudicieel adviserend, coördinerend, onder ede getuigenis opnemend, hoofdzakelijk kinderrechtenverdedigend permanent tribunaal worden.

Een filter waarop elk welbegrepen beroepsgeheim blijft kleven, maar waarlangs voor effectief en efficiënt handelen noodzakelijke adviezen kunnen doorstromen. Een adviserend provinciaal kinderrechttribunaal, waar ook kinderen en personen terecht kunnen die ontgoocheld raken door de wijze waarop de vangnetten van justitie of welzijnszorg gespannen zijn. Klachtenrecht.

Binnen die provinciale structuren zouden vanzelfsprekend taak en bevoegdheid van eenieder duidelijk moeten worden afgelijnd, meldingscodes en communicatielijnen precies worden vastgelegd, 'verboden' worden hierzien, deontologische remmen opnieuw worden bekeken.

77. Advies van 26 oktober 1994.

78. Decr. 20 maart 1995, *B.S.*, 26 april 1995.

79. HUYSMAN, M., 'Cons.-adj. à l'aide à la jeunesse Charleroi', *J.D.J.*, nr. 138, oct. 1994, 9.

80. Voorstel van Decreet tot oprichting van een Onderzoekscmissie betreffende kindermishandeling (10 november 1992), toelichting MONFILS, Ph., *Doc. Conseil Com. Fr.*, nr. 68, 1992-93, nr. 1.

Het is maar één denkpiste, waarop weeral niet te hard en concurrentieel moet gelopen worden om de eerste, om de beste te zijn.

Het voorstel kan ongetwijfeld ter sprake worden gebracht op het Nationaal Forum Slachtofferbeleid.⁸¹ Het kan beoordeeld worden door een parlementaire onderzoekscommissie belast met de uitbouw van een structureel beleid ter bestrijding van allerlei vormen van seksuele uitbuiting van minderjarigen zoals door Senator J. HERZET en consoorten beoogd⁸², maar, wat mij betreft, uitgebreid tot elke vorm van onheuse behandeling van het kind.

Het valt ontgensprekelijk binnen de interessesfeer van de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid.⁸³

Men hoede zich er hoe dan ook voor, te vervallen in het oud zeer: de verkokering en de overproductie van overheidsinitiatieven, die, al te zeer, concrete feiten en hun mediativering achternasnellen om bressen in het politiek imago te voorkomen.

De magistratuur verdient – zo wou mijn bijdrage illustreren – betere werkinstrumenten, de burger meer zorgvuldige wetgevers.

In hun pre-electorale ijver waarmee de werking van justitie op de korrel werd genomen, vergaten de politieke partijen gelukkig niet heel even de hand in eigen boezem te steken en de wettenstemmende parlementairen, die ze tenslotte leveren, de boodschap mee te geven iets te doen aan de duidelijkheid, de eenvoud, de logica, de samenhang, de begrijpelijkheid, de doorzichtigheid of nog aan de wetssoberheid, de wetsevaluatie, de wetscoördinatie, het wetsactueel, de rechtstaal en de codificatie van de wetten.⁸⁴

Journalist Pol DELTOUR vreest echter dat een uitklaring van de wetgeving een operatie van lange adem is die niet echt electorale gensters zou slaan, zodat de korte-termijnpolitiek van branden blussen en tegelijk zoveel als kan scoren, even snel de hand terug uit de boezem zal doen halen.⁸⁵

Geen illusies dus over de in vorige mercuriale aangehaalde voorstellen van wet houdende instelling van een nationale commissie voor de coördinatie en de vereenvoudiging van de wetgeving.⁸⁶

81. Op 16 juni 1994 geïnstalleerd en voorgezeten door Minister van Staat W. LEEMANS; *Hand.*, Kamer, COM, 12 mei 1993, C, 99-37, motie LANDUYT e.a., op interpellatie S. DE CLERCK tot de Minister van Justitie.

82. Voorstel houdende instelling van een parlementaire onderzoekscommissie (21 oktober 1993), *Gedr. St.*, Senaat, 870-1, 1993-94.

83. Art. 3 K.B. 14 januari 1994, *B.S.*, 3 maart 1994.

84. SP: een noodplan voor justitie, blz. 6, sub 2.2.; VLD: congres justitie en veiligheid, Antwerpen, 17-19 maart 1995, resolutie 2 en blz. 4 t/m 9, sub 1.2.; CVP: Denkdag Justitie, veiligheid en waarden, Zemst, Elewijt, 11 februari 1995, VAN PARYS, T., St. Norbertus, Tongerlo, 1995, blz. 11-12, sub 7.

85. *De Morgen*, 20 mei 1995: 'liefde voor het land vereist klare wetten'.

86. BAUWENS, N., 'Het beleid van het Openbaar Ministerie', *o.c.*, 594; *Hand.*, Senaat, 20 december 1994, 675, scepsis van de Minister van Justitie n.a.v. de interpellatie van Senator VAES; in onderdeel VI van het federaal regeerakkoord wordt dan weer de bevordering van overleg tussen de wetgevende macht en de rechterlijke orde met betrekking tot de vereenvoudiging van de wetgeving aangekondigd.

Wetsevaluatie, stel ik vast, zou voortaan wel frekwenter gaan gebeuren.⁸⁷ Het zou trouwens sowieso een onderdeel van het wetgevingsproces moeten zijn. Alleen is het zaak na te gaan welke de achterliggende reden is om een evaluatie te wensen. Wanneer men ze aankondigt, wordt meestal het politieke signaal gegeven⁸⁸ van onvolkomen consensus of ook van onvolledige of onvoldoende grondige preliminaire consultatie.

De ex-post-evaluatie naar de effecten van een wet heeft, al is ze toe te juichen, bovendien zelden een ingrijpende bijstelling van de bestaande regelgeving of uitvoeringspraktijk tot gevolg. En dat stemt opnieuw minder hoopvol. Er moet derhalve meer aandacht worden besteed aan een wijze ex-ante-evaluatie.

Er moet weer aansluiting worden gezocht met het gebruik elk wetsontwerp of -voorstel aan het omstandig en beredeneerd advies te onderwerpen van al wie er, in zijn dagelijkse praktijk, gestalte zal moeten aan verlenen.

Veel luisterbereidheid, veel feeling.

Maar wellicht had U reeds lang begrepen dat hetgeen boven deze mercuriale prijkt als titel, meer is dan een dubbele bodem over hoorrecht van kinderen en de mishandelingen die deze zelfde mensen mogen ondergaan als ze niet aan eisen van volwassenen voldoen.

87. *Hand.*, Senaat, 14 juli 1993, 3747, i.v.m. Wet van 10 februari 1994 houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken; art. 90*decies* Sv. ingevoegd door art. 3 W. 30 juni 1994 (af luisteren telecommunicatieberichten) (*B.S.*, 24 januari 1995); art. 12 W. 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie.

88. EIJLANDER, Ph., 'De politieke dimensie van wetgeving', *o.c.*, 61.